

POSTANOWIENIE

Dnia 3 lutego 2012 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Romualda Spyt

w sprawie z wniosku A. K.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych
z udziałem zainteresowanych: M. M. i in.,
o ubezpieczenie społeczne,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw
Publicznych w dniu 3 lutego 2012 r.,
na skutek skargi kasacyjnej wnioskodawczynie od wyroku Sądu Apelacyjnego [...] z
dnia 13 kwietnia 2011 r.,

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Wnioskodawczynie – A. K. - wniosła skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego – Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 13 kwietnia 2011 r.

Zaskarżonemu wyrokowi zarzuciła naruszenie: art. 58 § 1 i art. 83 § 1 k.c. w związku z § 3 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 31 grudnia 1975 r. w sprawie uprawnień pracowniczych osób wykonujących pracę nakładczą (Dz. U. z 1976 r. Nr 3, poz. 19 ze zm.), poprzez uznanie, że niewykonanie minimalnej ilości pracy określonej w umowie o pracę nakładczą dowodzi pozorności zawarcia tej umowy lub świadczy o zawarciu umowy w celu obejścia ustawy, co w konsekwencji daje podstawę do stwierdzenia jej nieważności *ex tunc*, § 3 tego rozporządzenia oraz art. 18 ust. 1 ustawy z dnia 17 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz. U. z 2009 r. Nr 205, poz. 1585 ze zm.), polegające

na przyjęciu, że osiągniany przez skarżącą przychód z pracy nakładczej nie może stanowić podstawy wymiaru jej składki na ubezpieczenia społeczne, ponieważ jest niższy od 50% najniższego wynagrodzenia określonego przez Ministra Pracy i Polityki Socjalnej, § 3 ust. 1 powyższego rozporządzenia w związku z art. 22 § 1 k.p., poprzez uznanie, że samo zobowiązanie nakładcy do wykonania pracy określonej wartości nie jest wystarczające do zawarcia umowy o pracę nakładczą, niewłaściwą interpretację art. 18 ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, poprzez wprowadzenie do definicji przychodu dodatkowego, nieznanego ustawie kryterium - co najmniej 1/2 najniższego wynagrodzenia, stanowiącego podstawę wymiaru składek ubezpieczeniowych wymienionych w tym przepisie i wywodzenie z tak „doprecyzowanej” definicji niekorzystnych dla stron skutków prawnych, podczas gdy ustawa o systemie ubezpieczeń społecznych posługuje się pojęciem przychodu zaczerpniętego z przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych, a nie z rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie uprawnień pracowniczych osób wykonujących pracę nakładczą, art. 9 ust. 2 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, poprzez uznanie, że osoba spełniająca warunki do objęcia obowiązkowymi ubezpieczeniami z dwóch wskazanych w art. 6 ust. 1 pkt. 2, 4-6 i 10 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych tytułów, tj. wykonywania pracy nakładczej oraz prowadzenia działalności, nie mogła na swój wniosek być objęta ubezpieczeniem z wybranego tytułu ze względu na zbyt niskie wynagrodzenie (poniżej 50% najniższego wynagrodzenia), uzyskiwane ze wskazanego przez siebie tytułu ubezpieczenia, art. 107 § 3 k.p.a. w związku z art. 123 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, poprzez brak dokładnego przytoczenia przepisów prawa materialnego administracyjnego, na których oparto negatywne rozstrzygnięcie zaskarżonej decyzji, art. 7 ustawy Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, art. 6, art. 8 oraz art. 80 k.p.a. w związku z art. 123 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, poprzez przekroczenie granicy swobodnej oceny dowodów i „wykreowanie obejścia prawa”, a przez to wydanie wyroku w oparciu o niewłaściwą podstawę prawną, art. 65 § 2 k.c., poprzez jego niezastosowanie w sprawie, tj. zaniechanie ustalenia, jaki był zgodny zamiar stron i cel umowy o pracę nakładczą, art. 68 ust 1 pkt 7 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz art. 8 k.p.a., poprzez stwierdzenie, że organ rentowy nie jest

związany treścią informacji umieszczanych w biuletynach informacyjnych wydawanych na podstawie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych i co za tym idzie, zaniechanie wyjaśnienia okoliczności wydawania interpretacji obowiązującego prawa ubezpieczeń społecznych przez organy i pracowników ZUS wprowadzających w błąd społeczeństwo co do zasad wyboru drugiego tytułu podlegania ubezpieczeniom społecznym rentowym i emerytalnemu - wbrew kodeksowej zasadzie pogłębiania zaufania obywateli do tego organu.

Skarżąca wniosła o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, „albowiem w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne polegające na: a) weryfikowaniu okoliczności z zakresu prawa ubezpieczeń społecznych wedle konstrukcji prawa cywilnego (np. wg art. 58 k.c.), mimo że w przepisach prawa ubezpieczeń społecznych brakuje wyraźnego odesłania do przepisów kodeksu cywilnego. Praktyka taka występuje w wielu orzeczeniach sądów pracy i ubezpieczeń społecznych na terenie całego kraju i ma charakter powszechny, co jednak nie oznacza, że zgodny z prawem. Przeciwnie jest wbrew wyraźnemu brzmieniu art. 83 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. b) istnieniu w państwie systemu prawnego, działającego na podstawie art. 477 i następnych Kodeksu postępowania cywilnego, w którym sądy pracy i ubezpieczeń społecznych obu instancji, orzekając w sprawach odwołań od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, nie mają możliwości skontrolowania tych decyzji pod względem ich legalności z przepisami prawa administracyjnego, przez co dochodzi do sytuacji w których sąd powszechny sanuje wadliwą decyzję administracyjną, powagą swojego urzędu i w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej”.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. W związku z tym wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania powinien wskazywać, że

zachodzi przynajmniej jedna z okoliczności wymienionych w powołanym przepisie, a jego uzasadnienie zawierać argumenty świadczące o tym, że rzeczywiście, biorąc pod uwagę sformułowane w ustawie kryteria, istnieje potrzeba rozpoznania skargi przez Sąd Najwyższy.

Skarżąca powołuje się na przesłankę wynikającą z art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. i przedstawia dwa istotne zagadnienia prawne.

Pierwsze z przedstawianych zagadnień nie występuje w niniejszej sprawie, gdyż Sąd drugiej instancji nie weryfikował „okoliczności z zakresu prawa ubezpieczeń społecznych wedle konstrukcji prawa cywilnego”, natomiast ocenie z punktu widzenia art. 58 § 1 k.c. podlegała czynność prawna polegająca na zawarciu umowy o pracę nakładczą. Możliwość stwierdzenia sprzeczności z prawem, zasadami współżycia społecznego lub zamiaru obejścia prawa została więc odniesiona do umowy stanowiącej tytuł podlegania ubezpieczeniom społecznym - umowy o pracę nakładczą, która wywołuje skutki pośrednie w dziedzinie ubezpieczeń społecznych, kształtuje bowiem stosunek ubezpieczenia społecznego (art. 6 ust. 1 pkt 2 i art. 13 pkt 2 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych). W tym przypadku zatem pod kątem zgodności z normami prawa cywilnego nie podlegał ocenie stosunek ubezpieczenia społecznego, lecz wpływający na niego pośrednio stosunek pracy nakładczej. W odniesieniu do niego zaś skarżący nie wyraził wątpliwości co do możliwości stosowania przepisów prawa cywilnego. Istotne zagadnienie prawne, jeżeli miałoby stanowić przyczynę przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania po myśli art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c., powinno występować w rozpoznawanej sprawie (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 26 września 2005 r., I PK 98/05, OSNP 2006 nr 15 - 16, poz. 243, z dnia 29 czerwca 2001 r., I PKN 33/01, OSNP 2003 nr 9, poz. 228).

Jeśli zaś chodzi drugie zagadnienie, to Sąd Najwyższy wielokrotnie wyrażał stanowisko, że postępowanie sądowe, w tym w sprawach z zakresu prawa ubezpieczeń społecznych, skupia się na wadach wynikających z naruszenia prawa materialnego, a kwestia wad decyzji administracyjnych spowodowanych naruszeniem przepisów postępowania administracyjnego, pozostaje w zasadzie poza przedmiotem tego postępowania. Sąd ubezpieczeń społecznych - jako sąd powszechny - może i powinien dostrzegać jedynie takie wady formalne decyzji

administracyjnej, które decyzję tę dyskwalifikują w stopniu odbierającym jej cechy aktu administracyjnego jako przedmiotu odwołania. Stwierdzenie takiej wady następuje jednak tylko dla celów postępowania cywilnego i ze skutkami dla tego tylko postępowania. Podkreślał też, że w wypadkach innych wad, wymienionych w art. 156 § 1 k.p.a. i w przepisach, do których odsyła art. 156 § 1 pkt 7 k.p.a., konieczne jest wszczęcie odpowiedniego postępowania administracyjnego w celu stwierdzenia nieważności decyzji i wyeliminowania jej z obrotu prawnego (uchwały Sądu Najwyższego z dnia 21 listopada 1980 r., III CZP 43/80, OSNCP 1981 nr 8, poz. 142; z dnia 21 września 1984 r., III CZP 53/84, OSNCP 1985 nr 5-6, poz. 65 i z dnia 27 listopada 1984 r., III CZP 70/84, OSNCP 1985 nr 8, poz. 108 oraz postanowienia z dnia 19 czerwca 1998 r., II UKN 105/98, OSNP 1999 nr 16, poz. 529 i z dnia 29 maja 2006 r., I UK 314/05, OSNP 2007 nr 11-12, poz. 173, a nadto wyroki z dnia 28 października 2009 r., I UK 132/09, LEX nr 570121; z dnia 2 grudnia 2009 r., I UK 189/09, LEX nr 577811 i z dnia 14 stycznia 2010 r., I UK 252/09, LEX nr 577824).

Nie można uznać, że w sprawie występuje zagadnienie prawne lub zachodzi potrzeba wykładni przepisów prawa, jeżeli Sąd Najwyższy zajął już stanowisko w kwestii prawnej prezentowanej przez skarżącego i wyraził swój pogląd w licznych wcześniejszych orzeczeniach co do interpretacji wskazywanych w podstawach kasacyjnych przepisów, a nie zachodzą żadne okoliczności uzasadniające zmianę tego poglądu (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 12 grudnia 2008 r., II PK 220/08, LEX nr 523522 oraz z dnia 16 stycznia 2003 r., I PK 230/02, OSNAPiUS - wkładka 2003 nr 13, poz. 5). Takim argumentem nie jest twierdzenie skarżącej, że przedstawiona powyżej wykładnia potwierdza istnienie systemu prawnego, w którym „niemożliwa jest kontrola legalności działania organu państwowego, powołanego do wykonywania zadań z zakresu ubezpieczeń społecznych”, co zaprzecza „konstytucyjnej zasadzie demokratycznego państwa prawnego” oraz że „w ten sposób uprawomocniona, wadliwa decyzja Zakładu Ubezpieczeń Społecznych skażona wadami nieważności generuje dalsze wady prawne i merytoryczne w postaci wydawanej na ich podstawie decyzji wymiarowej, egzekwowanej następnie w trybie egzekucji administracyjnej od obywatela”. Sąd ubezpieczeń społecznych dokonuje kontroli legalności decyzji organu rentowego

także przez pryzmat uchybień wymienionych w art. 156 § 1 k.p.a. Możliwe jest więc badanie, czy decyzja została skierowana do osoby niebędącej stroną w sprawie, albo wydana została bez podstawy prawnej lub z rażącym naruszeniem prawa, co oznacza, że stwierdzone tą decyzją prawo lub zobowiązanie jest inne od stwierdzonego. W określonych w art. 477¹⁴ k.p.c. formach rozstrzygnięcia o zasadności odwołania, a mianowicie, że sąd bezpodstawnie odwołanie oddała, natomiast uwzględniając odwołanie - zmienia zaskarżoną decyzję i "orzeka co do istoty sprawy", wyraża się zasada trybu odwoławczego w sprawach ubezpieczeń społecznych, zgodnie z którą ubezpieczony odwołujący się od decyzji Zakładu uzyskuje przeniesienie sprawy na drogę cywilnego postępowania sądowego, postępowania wyposażonego w środki umożliwiające wyjaśnienie okoliczności faktycznych (stanu faktycznego) i kwestii prawnomaterialnych (wykładni i zastosowania prawa). Dodać do tego jeszcze trzeba dwuinstancyjną - w systemie apelacyjnym - strukturę postępowania sądowego i jej gwarancyjne zwięźczenie postępowaniem kasacyjnym przed Sądem Najwyższym (por. uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 23 marca 2011 r., I UZP 3/10, OSNP 2011 nr 17-18, poz. 233).

Skarżąca nie zdołała zatem wykazać, że zachodzi potrzeba rozpoznania jej skargi przez Sąd Najwyższy, wobec czego z mocy art. 398⁹ k.p.c., należało postanowić jak w sentencji.